

KARACADAĞ

DİYARBAKIR HALKEVİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Büyük zaferlerimiz
Diyarbakır y-ylasının teşekkülü
Halkevinde açılan resim ve fotoğraf
sergisi münasebetiyle
Göçmen köylerinin sihhî tedkiki
Gazel
Seyfeddini Âmidî
Dicle çocuğu
Diyarbakır ve Folklor
Halkevi dergileri arasında
Halkevi Haberleri

Ömer Öner
Seyfi Alpan

Hayri Vuralhan
Mithat Özdoğan
Kâzım Vehbi
K. Baykal
Faik Ali
S. Beken
K. Baykal
...

SAYI: 36

İkinci Kânun

1941

CİLT : 3

DİYARBAKIR BASIMEVİ

Yazı Hey'eti

Dil Edebiyat komitesi :

Salim Atalık — Kâzım Baykal — Kâzım Vehbi Oral — Süheyl Beken
Süleyman Savcı

MUHABİR AZA : Cavit Demiral (Lice) Münip Gültekin (Ergani)
Fuat Arıkan (Eğil) Calâl Şefkatlioglu (Kulp)

Umumi Neşriyatı İdare eden Yazı İşleri Müdürü
AGÂH ARMAN

Abone Şartları : Yıllığı 100 Kuruş 6 Altı aylığı 50 Kuruş Fıatı 10 Kuruş.
Abone olmak isteyenler Diyarbakır Halkevi başkanlığına müracaat etmelidir.

KARACADAĞ

Diyarbakır Halkevi Tarafından ayda bir Çıkarılır

BÜYÜK ZAFERLERİMİZ BİRİNCİ İNÖNÜ ZAFERİ

Ömer Öner

“Efendiler, bu günkü vaziyeti basit bir şekilde izah için şöyle diyeceğim: „

“İzmitten „ Gediz üzerinden Uşak’a bir hat tasavvur ediniz. Bu hattın Gediz’in şimalinde kalan parçası iki yüz kilometredir. Gediz’ten Uşak’a olan parçası da, otuz kilometre kadardır. Düşman üç fırka ile bu hattın şimal ucundan Eskişehir üzerine hareket etti. Bizim Gediz’te bulunan mühim kuvvetlerimiz, Eskişehir üzerinden bu düşman fırkalarını karşılamaya mecbur idi. Karşıladı! Mağlubetti. İnkılabımızın tarihine, Birinci İnönü zaferini kaydetti. „ (Büyük nutuk Sahife 391)

Kat’i ve veciz cümlelerle Büyük ATA tarafından ifade edilmiş olan bu zafer, Türk istiklâlinin ilk Zaferi 1921 yılı İkinci Kânununun

sekizinci gününe rastlamaktadır. Büyük kurtarıcı Anadolu’daki vaziyetini ikmâl edip Ankarada yeni Türk hükümetinin esaslarını kurduktan sonra istiklâl mücadelesine hız verdiği zaman etrafının dahili ve harici her çeşit düşmanlarla çevrili olduğunu görmekte gecikmedi. Zaten bu büyük ve kudsî mücadelenin güçlüğü, ağırlığını ve buna rağmen sayısız düşmanlarını yenerek Ulusunu kurtaracağını daha önceden sezmiş bulunuyordu. Azim ve iradesinin kendisine ilham ettiği en büyük fikir, Yurd temâmen düşmandan temizlenecek ve Türk ulusu kurtarılacaktır. Çünkü bu asil ulus hem ezeli hem de ebedi yaratılmıştır. Çünkü bu ulus efendi olarak dünyaya gelmiş ve efendi olarak yaşayacaktır. Çünkü bu ulus yedi iklimi hükmetmiş, sesini her ülkede duyurmuş, hür ve hakim yaşamıştır,

gene de öyle yaşamakta devam edecektir. Çünkü hakkın da müdafii olan bu ulus haksızlığa galebe yi bilecektir.

Her şeyi esaslandıran ve teşkilatlandırmasını bilen büyük Türk irade ve imanlarına, bilgi ve kahramanlıklarına, bulâsa maddi ve manevi her türlü meziyetlerine güvendiği yakın arkadaşlarını ve yakın adamlarını iş başına getirdi. Başarabilecekleri kudsi vazifelerla ralarında bölüştü. Bununla beraber imanı zayıf, iradesi çürük ve kalpleri hiyanetle dolu bulunan kimşeleri de tefrik etmekte gecikmedi. İşte bundan sonradır ki hakiki faaliyet kendisini gösterdi. Tarih karıştırılacak, hatta daha kolayla aramızla henüz daha genç ve dinç yaşamakta bulunan istiklâl mücahitleri dinlenecek olursa o çetin günlerin amansız mücadelelerine ait neler duymaz neler işitmeyiz. Harici saldırıslarla beraber dahili ihanetlerin bin bir türlü entrikaları milletini kurtarmağa azmetmiş o büyük iman ve irade karşısında nihayet eriyip yok olmağa mahkûm oldu. Öyleya, yüce ATA iç düşmanların kurnazca çevirdikleri binlerce dalavere ve hilelerle mücadele ederken eşsiz kahraman dahi komutan İsmet İnönü de garp cephesinin çelik sınırları boyunca amansız düşmanlarımızla çarpışıyordu.

Yurd, her taraftan, içten ve

dıştan her cins ve her çeşit düşman sürülerile kuşatılmış olduğu bu an Türk eidalinin en buhranlı anını göstermektedir. Fakat kurtuluş aşkı ile yanan büyük kalpler yılmazlardı ve yılmadılar. İntizamla yürütülen bir iç bölümü göze çarpıyordu. Ebedî Şef Mustafa Kemal çelik iradesi ile dahili işleri büyük bir intizamla takip ederken Milli Şef kahraman İsmet İnönü'de hudut boyundan muzafferiyet müjdeleri göndermeğe başlamış bulundu. Bu ilk muzafferiyeti Tarih bize Birinci İnönü muzafferiyeti diye gösterir.

Her yılın her ayında, hatta her gününde dünya tarihine büyük büyük zaferler kaydetmiş olan büyük Türk ulusu bu ayın sekizinde de hayat ve memat mücahedelelerinin ilk ve büyük zaferini kaydetmiş oldu.

Düşmanın kör beynine indirilen bu darbe yalnız kalmadı. Birinci İnönü'nü İkinci İnönü, onu Sakarya ve nihayet Dumlupınar zaferleri takip etti. Tarihin ezeli yazısı gene şaşmadı, bu defa da Türkler muzaffer oldu. Vatan kurtarıldı, ulus kurtuldu.

Bugün her zamandan daha kuvvetli ve daha pervasız olduğu muza ve başında da dünün dahi kurtarıcıları bulunduğu göre isterse dünyanın her köşesi Golyabanilerle veya ifritlerle dolu bulunsun, gene mutmain olalım ki bize bir zarar gelemes ve her hangi bir tesir tek kılıımızı tepretemez.

DİYARBAKIR YAYLASININ TEŞEKKÜLÜ

Seyfi Altan

Diyarbakır deniz seviyesinden 650 metre yükseklikte bulunmaktadır. Diyarbakır'ın bulunduğu havali bir yayladır. Biz bu yayla ya « Diyarbakır yaylası » diyoruz. Biz bu hükmü Morfoloji ilmine istinad ederek vermekteyiz. Çünkü yer yüzünün coğrafi çehresini bu ilmin koyduğu esastar dahilinde tayin edebiliriz. Aşağıda isimlerini yazdığım Profesörler'de bu yereyi (Araziyi) yayla olarak izah etmişlerdir. Diyarbakır yaylasının menşei volkanik (bürkâni) dir. Bazalt kitlelerinden mürekkep bir yayladır. Yukarı Elcezirede Karacadağ Bürkâni bölgesi (Diyarbakır, Mardin, Siverek, Üçgeni—müsellesi arasında ki bölge) Bazalt kitlelerinden ve müteaddit kraterlerden mürekkep yüksek vasi bir yayladır. [1]

Yukarı diele havzası güney (cenup) tarafları Turuabidin ve volkanik bir kitle olan Karacadağ ile arızalanan Diyarbakır yaylasını ihtiva eder [2]

Bu yayladaki yerey-arazi Neojen

[Neogene] devrine aittir. [3] Diyarbakır'la, Fırat, Siverek, Çermik arasında Güney doğu anadoludan doğu ve orta anadoluya geçerken Diyarbakır yaylası üzerinde yükselen ve etrafındaki yereye (araziye) hakim ehemmiyetli volkanik karacadağ (1919 M. Mirkmir tepesi) görülür. (Bu dağ üzerinde Diyarbakır Halkevi dergisinin ikinci sayısında bir yazım vardır. Daha etraflı malumat isteyenler lütfen bu yazıma müracaat etsinler) Dış amiller (Sühnet, rüzgâr, akar sular..) Bu karacadağa sert volkanik bir kitleden yapıldığı için çok fesir edememişe'de kuzey batısı güney doğusuna nazaran oldukça yıpranmış geniş ve derince dereyle (vadiler) husule gelmiştir.

Çünkü meylin fazla olmasından dolayı yıpranma bu cihette çoktur. Binaenaleyh bu kısımda kuzeydeki toprak tabakalarının büyük bir kısmı ortadan kalkmıştır. Yani bu dağdaki dereyler (vadiler) üçüncü zamanın ikinci yarısına ait (Miyosen Miocene-

[1] Umumi coğrafya profesörü İbrahim Hakkı S. 130

[2] İktisadi Türkiye Hamit Sadı Selen S. 10

[3] Profesör E. Chaput Türkiyenin tektonik tarihçesine Umumi bir bakış [*Esquisse L'évolution Tectonique de Turquie*].

devri) Diyarbakır yaylasını tesiri altında bulunduran kaymalardan (dislokasyon—dislocation [4] sonra meydana gelmiş ve çok ilerlemiş bir aşınma ile bu günkü şeklini almıştır.

Diyarbakır yaylası dış amillerle aşınmaya (itikâl) uğradığı vakit Karacadağ'da bu yıpranmadan müteessir olmuştur. Diyarbakır yaylası üçüncü zamanın ikinci yarısında umumi hey'etile yükselmiş akar sular bu sebepten yere gömülmüşler vadilerini daha derin kazınışlar, Karacadağ bu yükselmeden dolayı oldukça genişleşmiş bir coğrafi manzara almıştır. Karacadağ'da gördüğümüz kaymalar (dislokasyon) miyosenin (Miocène) sonuna aittir. Ohalde mühim tektonik (Tectonique) [5] hareketler bu bölgede (Karacadağ ve civarı) Miyosen devrinin sonunda olmuştur. Bu dağda Neojenden (Néo-gène) evvele ait ve Nümülitik (Numulitique) devrinin sonuna doğru en son olarak iltiva etmiş tabakaların teşkil ettiği neveler geniş ve bilhassa miyosen tabakasını muhtevi hafif meyilli yüzeyde (satıhta) meydana çıkarlar. İşte buneyilli olanın üstü umumi hey'etile « Diyarbakır yaylası »dır. Bu yaylanın üzerinde volkanik Karacadağ yükselmiş bulunmaktadır. Karacadağ volkanı konisi (mahrutu) teşekkül ederken

bazalt lav akıntıları da civardaki yereyin (arazinin) dereyleri (vadileri) üzerine yayılmış hat-ta dereyleri uzun mesafelere kadar takip etmiş ve soğuyarak donmuş bu günkü pürüzlü yayla manzarasını almıştır. Diyarbakır yaylasında gördüğümüz bazalt kayaları işte bu tabii hadisenin mahsulüdür. Mamafih bazı yerlerde Tebeşiri (kalker) arazide mevzii bir halde bulunmaktadır.

Buraya kadar arz ettiğim toplu izahattan anlaşılacağı üzere Diyarbakır ve civarı bir yayladır.

[4] Dislokasyon : Dünya katmanlarının tektonik hareket ile asli vaziyetlerinin bozulması.

[5] Tektonik hadiseler : Eay (inşikak) iltiva inkisar gibi dünya kabuğunun maruz kaldığı hareketlerin şumullu manası demektir.

HALKEVİNİNDE AÇILAN RESİM ve FOTOĞRAF SERGİSİ MÜNASEBETİLE

Hayri Vuralhan

Bazı sanat meraklıları tarafından yeni sanat cereyanları hakkında bir takım sualler karşısında kaldım. Bunlara imkân nisbetinde nazari olarak cevap vermiye çalıştım. Ve memnuniyetle münakaşa ettim. Hem modern Türk sanatının hedeflerini anlatmak hem de muhataplarımı biraz daha tatmin etmek hevesile böyle bir yazı yazmaya karar verdim.

Dünya sanat aleminde dev adımlarile hamleler yaparken, sanat zevkini en cahil halk tabakalarına bile duyurmaya çalışırken Türkler Cumhuriyete kadar bu hareketlere bigane kalmıştır denilebilir. Ancak son 10—15 sene içinde halkımıza konser salonunun bir mabet kadar sessizlik istediği orada nasıl hareket edileceği, bir müzik parçası dinlerken, bir tabloyu seyrederken insanın ne gibi bedii heyecan duyacağı anlatılmaktadır. Bir memlekette en güç yerleşen inkilâp hareketlerinden birisi muhakkak sanat inkılabıdır. Bu ise fikrin, duygunun ve yaşayışın yenileşmesi, asrileşmesi ile kaimdir.

Türkiyede yıllar varki yerleşmek isteyen bir garp musikisi ve onur karşında basit, fakat bir çok münevverleri bile tesiri altında bırakan Alaturka musiki mücadelesi devam etmektedir. Güzel sanatların bir şubesi olan resimde de aynı vaziyet karşısında bulunuyoruz. Bu, çocuğun veya amatörün yaratıcı kudretini tamamen öldüren kopyacılıktır. Tabii her sanatkârın ilk yaptığı eserler olgun olmayacaktır. Halbuki karttan kopya eder veya bir mecmua kapağında çıkan renkli bir resmi olduğu gibi alırdı bize kendi eseri imiş gibi gösterirse o zaman bir çoklarının takdirini mucip oluyor. Bu şekilde muhiti tarafından okşanan amatör, tabiata gözlerini kapayıp nazarlarını büsbütün başkalarının yaptığı eserlere çeviriyor, ve Avrupanın bize gönderdiği adı kartları kopya etmeyi bir meziyyet zannediyor.

Ben kopyacılığın tamamen aleyhinde değilim. En yüksek sanat âlemi bile bunu ihmal etmemiştir. Meselâ: kudretli bir sanatkârın eserini olduğu gibi kopya eden olgunca bir Amatör ondan

bir çok bakımlardan istifade eder. Hatta bizden Avrupaya resim tahsiline giden bir talebe dönerken bulunduğu devletin müzesinden bir veya iki meşhur ressamın yaptığı eseri aynen kopya ederek memlekete getirmesi mecburidir. Bu suretle hem Türk müzesi bir eser kazanır hem de onu yapan kimse eseri uzun boylu tahlil imkânını bulmuş olur. Hülâsa: adi kartları kopya etmek zevk düşüklüğünden başka bir şey değildir.

Halkımızda hatta pek çok münevverlerimizde beğendikleri tablo karşısında eskidenberi yerleşmiş bir takdir kelimesi vardır: "Fotoğraf gibi olmuş., derler. Bu, ne kadar yanlış bir görüştür,

Fotoğrafın icrına kadar bilhassa klasik ressamlar "Realite., ye yani modelini aynen kopya etmeye ehemmiyet veriyorlardı.

Öyleki bu gibi resimlerde elbisenin kıvrımlarını birer birer saymak, insan vücudunu bir terzi gibi ölçmek moda idi. Fotoğraf bunların hepsini daha süratle yaptığından sanatkârlar hakiki çehrelerini takınmaya, duyduklarını ifade etmeye çalıştılar. Bir çok tecrübeler yapıldı ve bunun neticesi muhtelif sanat cereyanları doğdu. Bunlar arasında Kübizm gibi pek müfrit (1) Deformelere ehemmiyet veren ve her şeyi bir

hendesî çerçeve içinde görmek isteyen bir sanat cereyanının memleketimiz de bile tesirleri görülmektedir.

Tabiat veya eşya karşısında resim yapan bir kimse eserine kendi şahsiyetini koyuyor demektir. Duyduğu heyecamı aldığı intibau bize anlatabilmesi resimde (İmpresionizm) (2) cereyanının ta kendisidir.

"Yeni adam., bir nushasında bizde niçin Beynelmilel sanatkâr yetişmiyor diye bir sual sormuştu. Bunu biraz Türkiye'de resime verilen kıymetin yeniliğinde biraz da yetişme çağında olanların kopyacılığı kolay bulmalarında ve bu sürüklenişte muhitin de onların teşvikinde aramak icabeder. Halbuki Beynelmilel sanatkârı muhit ve etrafındakilerin yerinde olan takdirleri hazırlar.

Bu günkü Türk sanatının gayesi gördüğünü bir fotoğraf objektifi gibi aynen kopya değil duyduğunu ifade etmek ve Türkün yaratıcı kudretine her şeyde olduğu gibi güzel sanatlara da kıymet vererek onu iyi istikametlere sevkettir.

(1) Deforme: Şekli bozma mubalağalandırma demektir.

(2) İmpression: İntiba tesir "İlgat manası.,

GÖÇMEN KÖYLERİNİN SİHHİ TETKİKİ

Yetiştirme Mütahassısı : Mithat Özdoğan

Diyarbakır merkez kazasına bağlı göçmen köylerinin sıhhi durumları tetkik edildi.

Kâbi — Diyarbakır'ın şarkında Dicle eteğinde kurulmuştur. Bu köyün kadrosu yüz ve devletçe yaptırılan altmış evdir.

Yeni köy — Diyarbakır'ın şarkında Dicleye yakın sırtlar eteğinde kurulan bu köyün kadrosu 54, devletçe inşa edilen 54 evdir.

Karabaş — Diyarbakır'ın şarkı sathı mailinde kurulan bu köyün kadrosu 175 devletçe yaptırılan 125 evdir.

Matrani — Diyarbakır'ın şarkı şimalinde kurulan bu köyün kadrosu 150 devletçe inşa edilen 100 evdir.

Kartaltepe — Diyarbakır'ın şarkında ve Bismil yolu üzerinde kurulan bu köyün kadrosu 100 devletçe inşa edilen 100 evdir.

Tavuklu — Diyarbakır'ın şarkında kurulan bu köyün kadrosu 120 ve devletçe inşa edile 120

evdir.

Köprübaşı — Diyarbakır'ın şimalinde Silvan şosası ve anbar çayı yakınında kurulan bu köyün kadrosu 100 ve devletçe inşa edilen 100 evdir.

Köylünün Sıhhi Durumu :

Kâbi, Yeni köy, Karabaş, Matrani köyleri inşaatı yazın ikmal edilerek göçmenler tarafından tam mevsiminde iskân edildiği için bu köyler halkının sıhhi durumu oldukça iyidir.

Kartaltepe, Tavuklu, Köprübaşı köyleri halkı, evleri hali insada iken oturdukları Kadi köy, Karabaş, Yeniköy, Matrani den ayrılarak Anbar çayı kıyısında muvakkaten oturdukları kendilerini muhitin sivri sinek ve tesirâtı hariciyeden muhafaza edemediklerinden sıhhi durumları bozulmuştur. Bunu haber alan alakadar dairece icab eden tedbirler alındığı gibi makamı Vilâyetce de bu köylerin sıhhi durumlarının tetkiki ve icab eden mualecenin tevzii komiteye bildi-

rilmiş ve Dr. Şükrü Kaya ile birlikte Köprü başına gidilmiştir.

60-70 evde 80-90 hasta muayene edildi ve sıhhi tedbirler alındı. Bu hastalardan %70 malarya, ve diğer tesiraty hariciyeden mütevellit Nefrit , diyare vesairedir.

Bu köylere ikinci defa sıtma mücadele doktoru Arslan ile gidilerek doktorun tavsiyesi üzerine Halkevince tedarik edilen Tanalbin kinin, Ampul dover, Pülülü, plazmokin mubayaa edilerek mücadele tabibile birlikte bu ilaçlar göçmenlere tevzi edildi.

Esasen göçmen köylerinde açılan okuma odalarına iptidai tedbir olmak üzere lüzumlu ilaçlar da ilaç dolabı ile beraber verilmişti. Halkevi köylere yalnız ilaç değil bunlardan başka pek çok yardımda bulundu. Köylünün kültürel varlığı göz önünde bulundurularak kitap dolabı, okuma odalarının mefruşatı temin edilmiş mütেকâsif göçmen köylerinin tam vasatında bulunan Karabaş köyüne birde Radyo hediye edilmiştir.

İkinci bir radyonun verilmesi de komitece kararlaştırılmıştır. Köylünün her türlü ihtiyacı komitece temin edilmektedir.

Okuma odaları açmak, radyo

hediye etmek gibi mühim yardımlardan başka bir de susuz köylere kuyu açtırmak, borulara tulumba vermek, bataklıkları kurutmak köylü ile beraber kavak fidanları dikmek, nümune bahçeleri ihdas etmek gibi yardımlardan da bir an geri kalmamaktadır Halkevinin gösterdiği alakadan köylülerin çok memnun oldukları şifahi müracaatlarından anlaşılmaktadır.

Merkez köylerine gıpta eden kaza köyleri :

Bismil merkez kaza kadrosu 150 devletçe inşa edilen 100 evdir.

Eğer köyü kadrosu 125 devletçe inşa edilen 100 evdir.

Çöltepe köyünün kadrosu 100 devletçe inşa edilen 100 evdir.

Yukarısalat köyünün kadrosu 150 ve inşa edilen 100 evdir.

Özmen köyünün kadrosu 400 inşa edilen 205 evdir.

Akpınar merkez kazası kadrosu 129 ve devletçe inşa edilen 129 evdir.

Başpınar köyünün kadrosu 100 devletçe inşa edilen 50 evdir.

Çınarkazası eski merkezi Hanık nahiyesinde açılmış olan okuma

odasına ait kitap, ilaç dolabı, mefruşat nahiyesinin kaza olmasına mevcut eşya aynen devr edilmiştir.

Merkez kaza köylerine yapılan yardımları gören, kazalara bağlı göçmen köyleri halkına da aynı yardımın kendilerine de yapılmasını mütemadiyen istemektedirler.

Devletçe göçmen köylerine yapılan yardım; Devletçe kurulan ve iskân edilen göçmen köyleri halkına bir senelik yemlik ve tohumluk, birer çift koşum öküzü

ve büyük köylere araba koşumu verilmiştir.

Eski göçmenler tamamen müstahsil bir hale gelmiş, yeni iskân edilenlerin de müstahsil bir hale gelmelerine alâkadar dairece çalışılmaktadır.

Merkez kazası ile alakası olmayan göçmen köylerine halkevinden yardım yapılması ve bunların sevindirilmesi memleket için çok faydalı olacağı ümidindeyim.

GAZEL

Hafız Şirazinin Rukuna

*O elin verdiği lîksîri şifadan içsem,
Katra Katra dökülen rengü ziyadan içsem,
Gâh, hülyayı vîsalile ferahnaki huzur,
Gâh, endîşei hicranla cefadan içsem.
Neşei nurunu eflâke saçar hüsnü ezel;
Ahterana uzanıp camı semadan içsem!
Perde perde açılır çeşme, fezadan melekût;
Çeşmi sakide yanan nuru hüdadan içsem.
Sırı ervahı harabata ererdim Kâzım!
Ben de hafız gibi bir desti hafadan içsem.*

Kâzım Vehbî

SEYFEDDİNİ ÂMİDİ

Kâzım Baykal

Ulus gazetesinin 23/1/941 tarihli nüshaşında Diyarbakırlı büyük hekimler başlıklı G. A. imzalı bir yazı var. Bizans devrinde şöhret alan Diyarbakırlı Seyfeddini Âmidî de yazıda yer alıyor. Hekimlik tarihinde yer almış olan bu zat 1233 te Şam'da ölmüş ve (El-Âmidî) ünvanile meşhur olmuş. Yalnız hekimlikle değil aynı zamanda tabîgat ve şeriat ve hatta nücum ilmile de uğraşmış olduğu muharrir tarafından bildiriliyor ve şairlik vasfı da ihmal edilmiyor. Âmidî'nin Horasanda Mansur hükümdara hekimlik ettikten sonra Şama gittiği ve orada da hükümdara hekim olduğu ve bir taraftan da Adiliye medresesinde ders verdiği ve dilinin güzelliği de yazılıyor. Oğlu cemaleddin'in tanınmış hekimlerden olduğu da ayrıca işaret ediliyor.

Muhterem muharrir bize Seyfeddini Âmidî'nin doktorluğunu da tamittiği için kendisine teşekkür ederiz. Yalnız onun hayatı hakkındaki Kamusu Âlâm dan şu hülasayı yapacağım :

Hicretin 551 inde Âmid (Diyar-

bakır) da doğmuş, Bağdada gitmiş Hanbeli fıkhını öğrenmiş sonra safii olmuş. Şama gitmiş orada akli ilimleri öğrenmiş, bu ilimlerde zamanını büyüğü olmuş. Sonra Mısra gitmiş, tedrişe başlamış. Mısırlıların çok istifade ettiklerini gören bazı fakihler hasedinden onun oradan koğulması çaresine baş vurmışlar. Büyük hekim bunu anlayınca gizlice Şama gitmiş, Hama'da yerleşmiş, bir müddet sonra Dimişk'a varmış aziziye medresesine tayin olunmuş ise de yine akidesi bozuk dur diye ittiham ile azlolunmuş. Bir köşeye çekilip orada 631 de vefat etmiş. Kelâm usul ve ilmi hilâfa ait 20 kadar eser yazmış.

Eserlerinden meshurları şunlardır :

1 — Ebkârül-efkâr: Kelâm hakkındadır. Usul meselelerini ihtiva eden sekiz kaide üzerine tertip edilmiş. A-İlim. B-Nazar. C-Matluha ulaştırıcı şey. D-Bilinen şeylerin kısımları. E-Nübüvetler. F-Ahîret G-İsimler. H-İmamlık.

2 — Rumuz El-Künuz : Birin-

cinin muhtasarıdır. 3—Usulu fıkıh hakkında münteha el-sul fi el-usul. 4—Dekaik el-hakaik. 5—Lübab el-elbab. 6 - Muhtasar. 7—Tarika.

Seyfeddinî Âmidî meşhur bir islâm mütefekkiridir. Muhterem hocam İzmirli İsmail Hakkı bize onu müteahhirini mütekelliminden olarak ve Gazalî den sonra Razi ve ondan daha ileri giden bir mütefekkir olarak tanıttı. Ben Âmidî'nin tefekkür tarihinde ki mevkiini tanıtmak istiyorum. Bunun için İslâm alemindeki tefekkür yollarını kısaca gösterip Âmidîyi mevkiinde göstermeye çalışacağım :

İslâm aleminde hak ve hakikati arayanlar dört yoldan gitmişler: Kuran ve Hadis yolu (Eser ve Kuran) akıl ve mantık yolu (Nazar ve bürhan) tesavvuf (Keşif ve vicdan) öğretmek (Talim ve beyan) Birinciler, akıl yolundan gidildiği zaman münazaa çıkacağına, bunların künhüne girmenin imkânsızlığına kani olduklarından ayet ve hadise fazla tazim edip kahrılar.

İkinciler, bilgiyi ihsas, istidlâl ve bürhana istinad ettirirler, ilme fazla ehemmiyet verirler. Bunlar iki guruba ayrılır: Mütekellimin, felasife. Mütekellimin bilgide nazar ve bürhanı, Allahı isbatta cevher ve âraz yolunu tutarlar, iddialarını akli bürhan ile takvi-

yeden sonra ayetler ile de istisnad ederler.

Felsefe yolu, bilgide nazar ve bürhan, sâniin isbatında imkân tarikidir. Kelam yolu rey ve rüyet yolu, diyalektik (cedef) yoludur. Felsefe yolu bürhan, büryanı yakini yoludur. Filozoflar tabiiyata dalmışlar, kelamcılar ilâhiyata.

Sofiler vicdan ve keşf yolunu tutmuşlar.

Talim ve betan yolu, delillerin tearuzuna binaen delilden sarfı nazar ederek hak ve hakikat ancak kaim bilhak olan muallimi masumun beyan ve talimine olur derler. Onun talimi olmadan hakikate ulaşmak mümkün olamaz, talim ve karamita, melahiile bunlardır. Bunlar İslâm aleminde mücadeleye çok imkân vermişler.

Kelamcılar, eskiler ve sonra gelenler (Mütakaddimin, Müteahhirin) olmak üzere iki kısma ayrılır. Eskiler mantığı kabul etmezler, filozofik bahislerini nazari itibare almazlar; Zamanlarında eski Yunan felsefesi ve mantık henüz malum değildi. İslâm alemine bilhassa Türk filozofları tarafından eski yunan felsefesi tamamen tanıtılınca kelamcılar telakkilerini değiştirdiler; Kelamcıların eskileri mantığı şiddetle red ediyorlardı. İmamı Gazalî bunlara muhalefet ederek akli

terkip ve külliyyat ve mahiyat fabiiyenin hariçte varlıkları hususunda mantıkçılara uydular. Gazaliden sonra Ebül Fetih Şehristanî, Fahreddini Râzî, Seyfeddini Âmidî mantığın doğruluğu hakkında mantıkçılara uydular.

Gazali ileri gitti, Mantıkı usulu fıkha da soktu. (El-Mustafa) sı bunu gösterir. Bundan sonra fakihlerden de filozof yetiştirdi. Usulü fıkhi mantık ile, tasavvufu felsefe ile birleştiren Gazali, kelâmı felsefe ile birleştiren Razi ve Âmidî olmuşlardır.

Gazali, Farabi ve İbnisînan'ın temsil ettiği Aristo felsefesine, diğer tabirle dini akidelere uymayan felsefi bahisleri red etmenin dini akideden sayıldığını bildirir. Razi ile Âmidî ise kelâm ile felsefeyi mezc edip bir ilim haline getirmeye çalışmışlar. Âmidî bunların hepsini geçmiş, felsefeyi Razi'den daha çok genişletmiştir.

Âmidî'nin bir fikrini şöyle icmal edebiliriz. Allahın faili muhtar olduğuna inanan âlemin sonradan olduğunun, faili mucip olduğuna inananlar Âlemin kadim olmasına kâildir. Faili muhtar olunca ezelde mümkün bulunmaz. Âmidî bunlara muhalefet eder. Kadiminin faili muhtara iptina edebileceğini caiz görür: Âlem hem kadim olur hem de Allah faili muhtar olur.

Amidî'nin kelâm ve felsefe'ye ait fikirleri, zamanın alimlerinden ve eskilerden daha başka, bir çağundan çok yüksek, ilmi kelâma yepyeni bir luz vermiş olan fikirlerdir. Eski kelâmcılar İbni Kilâb Eş'arı ile başlamış. Bakillânî ile kemale ermiş Ebülmaali ile genişlemiştir. Sonra ki kelâmcılar (Mütekellimini müteahhirin) Gazali ile başlamış, Razi ile kemale ermiş Amidî ve beyzavi ile genişlemiştir. İşte muhterem Galip Atanın, hekimliğini de bize tanıttığı, şehrimizin yetiştirdiği ve bütün islam âlemince, ve dolayısıyla dünya tefekkür tarihinde mühim bir yer tutan Seyfeddini Âmidî'nin tefekkür hayatında ki yerini de ben göstermeğe çalıştım. Âmidî'nin yüksek fikirlerini erbabı çok iyi bilir.

DİCLE ÇOCUĞU

Faik Ali

Diyarbakır'ın ilhami ile yetişen kıymetli ediplerimizden Faik Âli'nin tahassüslerini gösteren bir yazılarına Tasvirîekfâr gazetesinin 17 iki nci Kanun nüşhasında rasladık. Edebî kıymeti yüksek olan bu yazıyı dergimize aynen almayı yerinde bulduk.

Dar ve dalambaçlı sokaklar beyaz mermerden yapılmış bazı camiler istisna edilirse, umumiyetle «Haceri esved» gibi siyah veya esmer taştan veya kerpiçten yapılmış binalar ve bunları kuşatan o, yüz kırk üç senede yapılabilmiş muazzam sur... İşte içinde doğduğum Diyarbakır. Fatihlerinden «Bekir ibni Vail» e nisbet edilen bu adından başka bir ismi de, uzun müddet orada valilik etmiş «Âmed ibni Bülendi» ye nisbetle «Âmed» ve taşlarının renginden, yahut ahalisinin fitraten âşk klüğünden kinaye olarak «Âmedi sevda» olan birçok bakımdan tarihi zengin şehir.

*Gözümün nura. Kalbimin aşka,
Rahumun şiire ilk açıldığı yer.*

Bu şehrin üstünde, hava açıkken çok derin, çok mavi bir gök var ki, geceleri hilkatin bütün yıldızlarını haşreder. O semalarda insanın bütün hüviyetini tefekküre, murakabeye, hulyaya davet ve sevkeden keheşan, gerçekten Allah yoludur. Bir düzlükte mebnî bir sur ile mahsur olan şehirde tabii ki ufuk mefhumu mevcut olamaz. Bunu bütün haşmeti ve sabah, akşam bütün güzellikle-

rile görmek için surun haricine çıkmalı

Fitrat benim cismime füşhat istiyen bir ruh koymuş. Çok küçük yaşında hissetmeye başladığım bu ihtiyacı tatmin için, lâl'm rahmetli Ali ağa ile beraber, hava mani olmadıkça hemen her gün, vakitli vakitsiz sur dışına çıkar, orada, aşkı içimde gittikçe büyüyen büyük tabiatı bulur, onunla saatlerce başbaşa kalırdım.

Bu tenezühler, çok defa atla ve tercihan akşama doğru yapıldı. Ömrümün şiddetli ilk merakı olan tavuk horozdan sonra, ben o muhitten uzaklaşınca kadar at, süvarilik benim hakim bir iptilam oldu. Güzellikte bir eşi bulunmayan «Dicle» nin lefatele azameti mezcetmiş vâdilerinde atla dolaşmaktan, at koşturmaktan hiç anlamazdım. Gittide atla ben, birbirini iyi anlayan ve sevişen iki arkadaş olduk.

O iptiladan feragat edeli çok seneler oldu. Fakat hâlâ bu güzel mahluku severim. Ve halim müsait olsa halis kan bir Arap kısırağım bulunur. Binmek için değil, seyrinden haz almak için. Bununla beraber biniciliğe arzum büsbütün sönmemiştir. Fakat at koşturmaya artık cüretim ve takatim yok.

Şehirden vadiye inip de çayı, mev-sime göre geçit yerinden, yahut imarlığın bir şehkârı olan bin bu kadar senelik köprüsünden geçtikten ve at

oynatıp koşturmak arzusunu yerine getirdikten sonra, dizginleri hayvanın boynuna ve kendimi hulyalarımın bırakırdım. Bir tazyikten kurtulmuş iradesine sahip olmuş sevimli mahlûk, hiç şımarıklık, hırçınlık, yaramazlık etmez, memnun, neşeli güzel başını iki tarafa sallıya sallıya, bazan her hangi bir hisle yukarı kaldırarak dik ve müteharrik kulakları etrafa istinad ede ede yürürdü. Gider ve giderdik.

Ben ara sıra hulyalarımın memnun veya mahzun sıyrılarak «Pol ile Virjini» den, yahut «Graziella» dan sahifeler devrederdim. Bazan da çayın bir kenarında dinlenirdik. Dizginleri kolumda arkaçaşım biraz uyku kestirirken, ben sudaki renk cilvelerine ve bir hayale dalar, dalarım.

İlk gençliğin asıl şiir olan hulyalarımı Diclemin bu benimseme onu çok sevmiş ve terennüm etmiş çocuğunun hakkıdır. Süt beyazdan tirşeye kadar renklerle saçıp döktüğü sularında besledim. Şiire benzeyen ilk terennümlerim onun sessiz veya çağılıtlı akışlarının birer aksidir. Çok yorgun bu zamanlarımın bile onu düşünmek, onu hayalimde seyretmek, bana yazmak arzusu veriyor. Fakat arzu başka, kudret başka. Ömrümde hiç bir şeye feda etmediğim hürriyet aşkını o vadinin havasında daha beşikteyken teneffüs ettim. Dûradûr mesafelerden vâdiye vakar ve azametle bakan ve nehre memba olan Lice, dağlarından esip gelen hava, hürriyetin havasıdır ki, Diyarbekirlilerin fitrî hürriyet aşkını ve ihtiyacını bununla izah etmek fikrimce, yanlış bir şey olmaz.

O dağların ihtişamı, on altı, on yedi yaşlarında bir çocuğa :

*Sanki rekzetmiş tabiat, heykeli
hürriyeti.*

*Bakmadan bir türlü ben doy-
mam bu âli dağlara,*

Beytini ilham etmişti. Büyük kardeşi İsmail sefa gibi maderzad bir şair olan Vefa merhumun dağlara redifli güzel bir gazeline zamanın tanınmış birçok şairleri nazireler yazmışlardı. Henüz hiç bir yazı neşretmemiş olan ben de böyle bir hevese kapılmıştım. Müsveddesi mevcut olmayan o gazelden hafızamda yalnız yukarıya kaydettiğim iki mısra kalmıştı :

Muhtelif yaşta o vâdiyi temaşa ettim. daima hayran olarak. Tasvire de yeltendiğim oldu. Ama ne mümkün ?

Koynunda akan nehır gibi o da her zaman yeni, mütehavvil ve seyyaldır, âşık nazarında maşuka gibi.

Bu vâdinin mehtaplı gecelerindeki engin ve derin şiiri, iptidâflığın esraralûd o şiirini ve hususile, ayın çay üstündeki cûmbüşlerini nasıl tarif etmeli ?

*Dicle maşukadır, kamer âşık ;
Suyun üstünde titreşen her ışıık
Bûsedir, neş'edir, nûvaziştir.*

Onlardan avuç avuç alıp yüzünü gözümlü yıkadığım, onları sanki ruhuma doldurmak için avuç avuç içtiğim masum ve mesut zamanlar neredesiniz ?

DİYARBAKIR ve FOLKLOR

Süheyl Beken

Geçmiş asırların derin ve manalı izlerini taşıyan lâyemut abideleri ile, ufuklardan ufuklara taşan şiir ve efsaneleri ile çok eski bir kültür merkezi olan Diyarbakır, her şeyden evv l bir tarih ve bir edebiyat hazinesidir. Türk medeniyeti tarihinin büyük kervanına muhtelif zamanlarda nurlu meş'alelerle katılan bu kadim şehrin en kıymetli tetkik sahalarından biri de folklorudur.

Maalesef ş iandiyeye kadar alâka göremiyen ve ehemmiyetine mütenasip ciddi bir mesaiye zemin teşkil edemiyen bu zengin mevzu üzerinde bundan sonra, halkevimizin hassasiyetle çalışacağını öğrenmekle bahtiyarız. Her hangi bir muhite ait şiir, hikâye, temaşa, musiki, raks, adetler, itikatlar, kostümler, ev eşyaları gibi halkın ruhundan, yaşayışından doğan ve müsterek seciyeyi aksettiren mahsulât manasına kullandığımız folklor, Diyarbakır ve havalisinde hiç bir devirde verirsiz olmamıştır.

Milli an'anelerle tabiatten gelen unsurların imtizacından terekkep eden bu güzel eserler içinde bazı «Hikâye-Masalalar» ise mahalli rengi taşımak itibarile bilhassa şayanı dikkattirler.

Bunların arasında aşağıya bir örnek olmak üzere nakledilen «Kırk yalan masah» gibi; mevzu bakımından basitliğine rağmen, dinleyenleri şaşırtarak merak ve tecessüsü tabrik ile alâka çekmeğe çalışanlarıda vardır.

Kırk Yalan

*Zaman zaman içinde
Kalbur saman içinde
Deve telleglik eder*

Eski hamam içinde
Hamamcının tası yok
Külhancının fesi yok
Peştimalın ortası yok
Çıktım çarşıya bir tazi gezi,
Boynunda haltası yok
Dedim usta Ebülhayat buna bir halta yap,
Dedi kerestem yok.

* * *

Biz idih bizler idih, dört kardaş idih. Birimiz kör, birimiz topal,
birimiz çolah, birimiz çıplah.

Babamız öldü, bize öyle külliyetli mal kaldı ki kırk tane kâtip
tuttuh, kırk gün yazdılar, çizdiler, dördümûze düştü üç ahça.

Dedih bunı neye verah neye vermiyah. Gittih baktih «İ-payı» da
yedi tane tüfenk asılı. Altısı kırık, birisinin çakmakı yoh, İki ahça
verdi çakmak-ız tüfengi aldıh. Bir ahça saçma barut aldıh, Çıttih
«Urfa Kapısı» ndan çıkıhı.

Kör dedi ; ha, ha, ha !..
Çolah attı, rak vurdi.
Topal gitti, çapa çapa bir kaz getirdi.
Çıplah koynuna koydi.

Az gittih, uz gittih, dere tepe dümdüz gittih. Derelerde yel gibi,
tepelere sel gibi, bir Hamzai pehlivan gibi gide gide bir igne yıldızı
kadar yol gittih. G-ldih kırık evli bir köye. Bahtık otuz dokuzu yıhık,
birisinin hiç divarı yoh Divarsız eve girdik. Bahtık yedi tane analık
yatı. Alınsı ölmüş, birisinin hiç ruhi yok Ruhsız analığa dedih :

— Analık burda hiç çölmek varmi ?

Dedi :

— Oğlum öbür tarafta yedi tene çölmek var.

Gittih bahtık altısı kırık, birisinin hiç dibi yoh: Analıktan suyu
sorduh, dedi :

— Oğlum öbür tarafta yedi tane çay ahi,

Gittih bahtık, altısı kırı, birisinin hiç suyu yoh. Susuz çayda
kazımızı yıkadıh, pakladıh, dipsiz çölmeğe koyduh astık atas üstüne

Kör dedi : Altına vurdum alavi

Üstüne çıktı kıravi
Yedim kırık nıhra piring pilâvi
Oni da yedim doymadım
Hastadım mâdem almadı.

Çolah dedi : Havada vurdum doğanı

Yere düştü al kni

Yedim kırh tarla acı soğanı

Oni da yedim doymadım

Hastadım mâdem almadı.

Topal dedi : Sabahıta kahtım çapa çapa

Allah mâdemizi aç

Yedim kırh nıhra eşk'li paça

Oni da yedim doymadım

Hastadım mâdem almadı.

Çıplah dedi: Kırhlar dağı pilâv olsa

Minareler kaşuh olsa

Ahan çaylar hoşaf olsa

Çakıl taşları ekmek olsa

Kumlar bâber baharat olsa

Oni da yedim doymadım

Hastadım mâdem almadı.

Çölmegin ağzını açtık, kaz öyle bışmış ki gemigi darmadağın olmuş. Etinden hiç haber yoh. O yani ekmek, bu yani ekmek dedih, ekmek yoh. Birimizin babadan kalmış bir ölçek buğdası. birimizin bir çuvalı, birimizin de bir horozı vardı.

Çıplah dedi :

— Ben götürürem değirmanı

Buğdayı çuvala doldurduh, horozun beline yükledih, çıplah ta götürdü, Ama değirmanın önünde bir su vardı, horoz geçemedi. Çıplağın uşaklığından bir sapanı vardı. Boğdaları bire tene sapana koydı, değirmene attı. Boğda bittikten sonra bahtı çuval horozun belinde bir yara açmış. Uşaklıktan koz yemiş, bir kırtık dişinin arasında kalmış, buni çıkardı, horozun beline sürdü. Öyle oldu bir koz ağacı, öyle oldu bir koz ağacı ki, kozlarının en ifağı bu dam kadar, Bir kaç tene taş attı, yere düşen oldu kavun karpuz. Degirmancidan piçağı istedi. Karpuzi keserken piçağ gitti, bir daha etti eli gitti, bir daha kendisi hepi gitti. Gözlerini açtı, bahtı köprü gözünde. Bahtı onda bir analık, dedi :

— Analık adın ne ?

dedi :

— Emîne.

Eğildim bahtım yanına. Bir tarafı sazlılı samanlılı, bir tarafı toz-
luh dumanlılı. Bir tarafında demürcüler demür döğer dengile, ~~¶~~ bir tara-
fında boyacılar boyar rengile, bir tarafında Rus ıman Capon top topa
süngü süngüye.

Bahtım karnım aç olmuş. Gittim bir paçacı dükkânına. dedim :

— Paçacı, bahan güzel bir sahan paça yap.

Paçayı yerken bahtım padişahın tellâlt çağırdı :

Padişahın kırh tene, cevahir yükinen devesi itmiş, Kim bulursa
öndeki peşenk kendisine.

Dedim: Paçamı yer, gider ararım.

Paça yerken çıkttı bir kıl, kılı çektim oldi iplik, ipliği çektim oldi
ip, ipi çektim oldi kendiri kendirt çektim oldi zencir, zenciri çektim
padişahın kırh tene cevahir yüklü devesi boğazımın içinden çıktı. Paça-
cının camını çanağını kırdılar. Paçacı yahamı tutti, Dedim :

Padişahın öndeki peşengi alıram, senin zararını verirem.

Gittim padişaha, padişah dedi :

— Hani öndeki devenin palanı ?

O yanı palan, bu yanı palan, paçacıya vurduh palan, yedi yerde
çektih kolan. Fili uttu bir yılan ...

Söylediğimiz hepsi yalan !...

HALKEVLERİ DERGİLERİ ARASINDA

Kâzım Baykal

Ün. Eylül ve Birinci Teşrin

İsparta'nın bu güzel ve kıymetli dergisi Antalya vilâyeti tarihi, Hamideli tarihine ait tarihî notlar ve vesikalar, vakfiye, güney halk şairleri, Uluborlu'da eski eserler İsparta elinde ziraat durumu, Hoca Ragıp, Atalar sözleri. Bu yazıların hepsi her zaman olduğu gibi bu sefer de bizim için çok faydalı yazılardır. Yazanlara teşekkür ederiz.

Yeni Türk İkinci Teşrin.

İstanbul Halkevlerinin bu mecmuasının yazıları Cumhuriyet mevsim etrafında toplanmaktadır.

Antalya Birinci Teşrin.

Antalya'nın bu dergisi de mahalli etüdleri ihtiva etmiyor.

Gediz Birinci Kânun.

Manisa'nın bu dergisinde Manisa tarihine dair vesikalar, Atatürk'e dair yazıları iyi yazılardandır.

Akpınar İkinci Teşrin.

1 ve 2 nci Kânun 1940. Nigdenin bu mecmuasında arkadaşı-
mız Müfettiş Zeki Ural Nigde tarihine devam ediyor. Maniler de iyi bir yazıdır. Fakat dergi kapağının ilk kısmına derginin içindekiler, son kısmına da Halkevlerinin çıkardığı dergilerin isimleri dercedilmelidir. Her halde münderecat topluca birden göstermelidir.

Başpınar İkinci Teşrin.

Gaziantep'in bu dergisi Gaziantep şivesine dair notlar, bazı mahalli şairlerin şürleri ile takvi görmüş. Seri halinde yazılan halk inanmaları ve adetlerinden doğum ve çocuk hakkındaki etüt güzel birer Folklor araştırmalarıdır. Kitabeler at'ı yazı iyi bir etüt mahsulü olacak. Yalnız şunu kaydedeyim :

Epigrafi denen bir ilim şubesi vardır. Bu ilmin gösterdiği kaide-
leri, merhum Halil Ethem Kayse-
riye şehri, Sivas şehri ath eser-
lerinde pratik bir şekilde göster-

miştir. Ayrıca Tarihi Osmanî encümeni mecmuasında (Kitabeler nasıl zabt ve kaydedilir.) başlıklı bir yazı da vardır. Kitabe ve anıtlarımız hakkında daha başka eserlerde vardır. Bu kaidelere göre kitabelerin yazı şekli, taşları, anıtların tamir veya inşasına ait olduğu diğer anıt ve kitabelerle ilgi nisbeti... beraberce tetkik edilirse daha iyi ve faydalı olur kanaatındayım. Etüd üparçalar halinde bu yolda neşredildikten sonra fotoğraflı veya stampalı resimleri ile birlikte kitap halinde de neşredilirse hepsi birden daha derli toplu görürüz.

Taşınar Eylül

Afyon Karahisar'ın bu mecmuası muhtelif zamanlardaki tören ve geceler münasebetile yazılmış yazılar ve bazı derlemeleri ihtiva ediyor.

Burdur Haziran — Temmuz nüshası.

Bu dergide Hüseyin Namık'ın Burdur hakkındaki araştırmaları çok güzeldir, birinci numarayı taşıyor, bu yazıdan sonra kıymetli tarihçimizin yazılarının devam edeceği işaret ediliyor. Muhterem müverrihimizin bu kıymetli etüdları memleketimizin bir parçasını bize iyi tanıtabilir.

Bu nüshada diğer bir tedkik yine Burdur tarihine aittir. Halkîkiyat (notaları ile) de iyi bir yazıdır.

Görüşler 30 Birinci Kânun

Adana Halkevinin bu mecmuasında 5 İkinci Kânun Adana'nın kurtuluş günü münasebetile yazılan yazılar günü tebarüz ettiriyor. Aynı mevzu şîr, israf tasarruf haftası, Namık Kemal'e ait yazılar, san'at ve muhiti, Mehmet çavuş, dil köşesi, san'atkârlarımızı koruyalım, hikâye ve şîirler hep iyi yazılardır.

4 Eylül Birinci Kânun nüshası

Sivasın bu mecmuasında Namık Kemal'e ait güzel yazılar bulunduğu gibi inkılâb tarihini aydınlatan bir hatıra (№ 11) de Erzurum kongresinde bulunan zatların isimleri var. Ekonomi haftası münasebetile yazılmış bir yazı da mevcuttur.

HALKEVİ HABERLERİ

İkinci kânun ayı içinde evimizin büyük salonunda ümumi heyet toplantısı yapıldı. Senelik çalışma raporu ve yeni yıl için hazırlanan çalışma programı okundu.

Geçen yıl içinde evimizin türlü çalışmalarına "Sinema dahil," iki yüz yirmi iki bin vatandaş gelmiştir. İdare heyetimiz 47, Dil Edebiyatı komitesi 22, Ar 24, Gösterit 18, Spor 11, Sosyal yardım 18, Halkdershaneleri 13, Kıtapsaray 14, Köycülük 15, Müze tarih 11 olmak üzere 193 toplantı yapılmıştır.

Bir sene içinde 22 toplantı yapan Dil Edebiyat komitemiz muhtelif mevzular üzerinde Salon'da ve Radyofonik olmak üzere 44 konferans vermiş ve bu konferansları tahminen 43 bin 600 vatandaş dinlemiştir. Bu konferanslarda köylülerimizi alâkadar eden kısmı köylere giden heyetler tarafından köylerde verilmiştir.

Güzel sanatların inkişafına ça-

lışan ar komitasının hazırladığı 7 kişilik Salon Orkestrası tarafından bu yıl içinde 17 konser verilmiş ve bu konserlere 14 bini mütevaciz vatandaş gelmiştir. Her hafta muntazaman çalışmalarına devam eden Mandolin Orkestrası da 2 konser vermiştir. Bir seneden beri haftanın muayyen günlerinde ders almakta olan 15 genç kemancımızın çalışmaları devam etmektedir.

Mektep talebesinin de iştirakiyle meydana gelen 70 kişilik Koro hey'eti Halk Türküleri üzerinde etütler yapmaktadır. Bunlar da iki konser vermiştir. Bu komita bir Resim Atölyesi açmış, genç istidatları çalıştırmış ve yaptıkları eserleri evimizde bir sergi halinde teşhir etmiş ve bu sergide kazananlara nakdi mükâfat vermiştir. Müzik terbiyesi ve yaylı sazlar hakkında iki konferans verilmiştir.

Gösterit kolumuz bu sene içinde 15 tane terbiyevi ve milli eser temsil etmiş ve bunu 10 bin 600 vatandaş seyr etmiştir. Civar köylerde açık hava temsilleri veren gösterit komitemiz Maden ve si-

verek Halkevlerine giderek oralarda temsil vermiş ve muvaffak olmuştur. Sahne noksanlarımız tamamlanmış dekor ve reflektör tertibatımız ikmal edilmiştir.

Spor şubemiz Halkın bedeni inkişaflarının ve sıhhi durumlarının temini yolunda çalışmıştır. Beden terbiyesi mükellefiyeti kanununun tatbik mevkiine konulmasını mütaakip teşekkül eden gençlik kulüpleri ile teşriki mesai ederek gerek mükelleflerin ve gerekse bilumum gençlerin bu kulüplere devamını temin etmiştir. Komitada bulunan mütihazsıs arkadaşlar tarafından gençlerin terbiyevi ve Fizik sahasında teknik kabiliyetlerinin artması için programlar hazırlanmış ve ayrıca Tenis sahamız gençlerin çalışmalarına tahsis edilmiştir.

Sosyal yardım şubesi :

Bu komitamız memleketin içtimai hayatını yükseltmek ve maddi ihtiyacları dolayisile cemiyete yük olmak mevkiinde kalanlara yardım ve genç istidatları himaye etmek gibi hayati mevzuler üzerinde faaliyettedir. Bu maksatla şehir dahilinde ve sonra eski Halkevi binasında açılan poliklinikte 315 hasta memleketin belli başlı doktorları ve mütihazsısları tarafından muayene ve tedavi edilmiş-

tir. Bunlardan fakir olanların temin edilen ilaç bedellerine 117 lira sarf edilmiştir. Şu bir sene zarfında evimize müracaat eden ve hakikaten yardıma muhtaç bulunan dul ve kimsesiz fakirlere 979 lira yardım yapılmış. Orta tahsilde bulunan geçen altı aylık devre içinde sekiz ve bu altı ay içinde de 13 talebenin iase ve mektep malzemesine 831 lira harcanmıştır ki komitamız bu hayırlı işler için ceman 1927 lira sarfiyat yapmıştır. Köycülük komitasile teşriki mesai eden sosyal yardım şubemiz beraberinde doktor olduğu haldé Köylere giderek hastaları muayene ettirmiş ve ilaç dağıtmıştır. Köylülere 10 tane ilaçlarla beraber dolap göndermiştir.

Halk dersaneleri :

Bu yıl içinde okuma çağının dışında bulunanlara memleketin muhtelif semtlerinde dört kurs açmış bunlara devam eden dört yüz kişiden 102 sine okur yazarlık vesikası vermiştir. İkmale kalan mektep talebesine bir riyaziye ve Fransızca, İngilizce olmak üzere lisan kursları açmıştır. Bugün bu kurslar devam etmektedir.

Kitapsaray :

Memlekette eidden büyük bir kıymet olan kitapsarayımız her gün açıktır. Ve her dakika oku-

yucu bulmaktadır. Bir sene zarfında kitapsarayımıza 35 bin 393 okuyucu devam etmiştir. Mevcudu on bin cildi geçen kıymetli kitaplarımızın hüsnu muhafazası için etejerler yaptırılmış ve bir çok kitaplar ciltlenmiştir.

Evimizde bir kitap sergisi açılmış, bu sergide Atatürk ve inkılap hakkındaki neşriyat, Diyarbakır neşriyat tarihi ve yeni çıkan eserler tebarüz ettirilmiştir.

Köycülük :

Köylümüzün zirai ve sıhhi durumları incelenmek üzere bir sene içinde 20 defa köylere gidilmiş ve bu gezilere 150 kişi iştirak etmiştir. Gezilerde köylülerle hasbihal yapılarak ve evimizce temin olunabilecek ihtiyaçları tespit ve temin edilmiştir. Tilalo, Derviş Hasan, Zeynikân, Pirinçlik, Kadı köyü, Matrani, Karabaş, Kâbi ve yeni köyde birer okuma adası açılmıştır. Okuma odalarına Kitap, mecmua ve gazete gönderilmiştir. Karabaş köyü okuma odasına Akümülatörlü bir radyo verilmiştir. Köylü mektupları yazmak üzere bir köylü bürosu açılmış ve bir müddet faaliyet göstermiştir.

Bahar bayramı münasebetile kalabalık bir heyetle Tilalo köyüne gidilerek civar köylerin iştirak

kile Bayram kutlulanmış ve millî oyunlar oynanmış, güreşler yapılmıştır.

Müze tarih :

Şehrin çevresini teşkil eden ve asırların tarihini okuyan surlar ve şehir dahiliinde mevcut eser ve abideler üzerinde tetkikler yapan Tarih ve müze kolumuz Diyarbakır muhitine ait folklor malzemesi araştırmaları üzerinde çalışmaktadır.

Yeni yıl için komitaların çalışma programını şöyle hülasa edebiliriz:

Dil Edebiyat komitamız bu seneki programında eski çalışmalara ilaveten sıhhi ve hukuki mevzulara daha geniş bir yer ayırmıştır. Karacadağ mecmuamız daha olgun bir kılıkla çıkacaktır.

Ar komitesi hazırladığı parçalarla yakında konserlerine başlayacak ve yetiştirmekte olduğu genç istidatları çoğaltacaktır. Yakın bir zamanda bir resim atölyesi açılacaktır.

Evin himayesinde bulunan talebenin yemeklerini ve yatmalarını temine devam edilecektir.

Bugün eski halkevi binasında

bulunan Poliklinik şehir içine nakil edilecek ve fakir hastaların muayene ve tedavileri kolaylıkla ve daha ehemmiyetle temin olunacaktır.

Köylünün mektuplarını yazmak okumak için yeniden bir köylü iş bürosu açılacaktır.

Hayır cemiyetleriyle iş birliği yaparak fakirlere yardımda bulunacaktır.

Kurslar daha ziyade takviye edilecek, müdavimlerini çoğaltmaya çalışacaktır. Bu kurslarda en iyi okuyup yazma öğrenenlere mükâfat verecektir. İkmale kalan talebe için yeniden kurslar açılacak. Lisan kurslarını devam ettirecektir.

Köy okuma odalarını esashi bir programa bağlayacak, bunların daha verimli bir hâle gelmesine çalışacaktır. Mûnasip zamanlarda köy gezileri yapılacak köylülere hayatlarına ve mesleklerine dair bilgiler verilecektir.

Spor komitesi bu seneki çalışma devresinde şunları yapmak azmindedir.

Memlekette mûteammim üç adım, tek adım, gülle atma koşular, binicilik, cirit, atıcılık ve köylüler arasında güreşi teşvik

edici müsabakalar yapacak. Bahar spor bayramını tertip edecek, köylü çocuklarına en ekonomi bir nakil vasıtası olan Bisikletciliği öğretecek, şehir ve köylüler arasında av merakını uyandıracak ve sürek avları tertip edecektir.

Tarihi eserler üzerinde tetkikat yapmakta olan Tarih ve müze kolu Diyarbakır'daki Tarihi eserlere ait bir broşür neşrine çalışmaktadır.

Gösterit kolu repertuvarına dahil eserleri temsile çalışacak ve köylerde açık hava temsilleri verecektir.

